

FELELŐSSÉG A VESZÉLYES ÁLLATOK ÁLTALI KÁROKOZÁSÉRT

TDK DOLGOZAT

Készítette:

Jelige: Gesztenye

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. A polgári jogi felelősség célja és rendszere	4
3. Állattartók felelőssége.....	7
3.1. A jogi szabályozás áttekintése.....	7
3.2. Különbségtétel a felelősség formái között az állattípusok szerint.....	9
3.2.1. Állatok kategorizálása	9
3.2.2. A felelősség formái az egyes állat- kategóriák esetén.....	13
4. A veszélyes állatokkal kapcsolatos fokozott felelősség szabályai	16
4.1. A polgári jogi felelősség alapfeltételei	16
4.1.1. A jogellenesség.....	17
4.1.2. A kár	18
4.1.3. Okozati összefüggés	20
4.1.4. Felróhatóság	22
4.2. Veszélyes állat, avagy veszélyes üzem	24
4.3. A károkozó állattartó	28
4.4. Mentesülés.....	32
4.4.1. Elháríthatatlan külső ok	33
4.4.2. Mentesülés veszélyes állat esetén.....	35
4.5. A károsult közrehatásának értékelése.....	37
5. Összegzés	39
Irodalomjegyzék	41
Felhasznált jogforrások.....	41
Felhasznált irodalmak.....	43

"Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél."

(Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg)

1. Bevezetés

Napjainkban egyre elterjedtebb az állattartás, mind a hagyományos értelemben vett háziállatok, mind a háziasított vad- és veszélyes állatok tekintetében. A XXI. századi társadalmi jóllét lehetőségét kihasználva a média azt igyekszik sugalmazni, hogy az embereknek minél változatosabb, minél egzotikusabb háziállatokat kell tartaniuk, hogy lépést tudjanak tartani a divattal. Magyarországon is sok érdeklődőnek örvend az utóbbi években az egzotikus állatok tartása. Elsősorban a módosabb vásárlók tehetik meg, hogy több tíz-, vagy akár százezer forintot kiadjanak egy-egy ritka hüllőért vagy madárért. Sokan ajándékba kapják a ritka, nem egyszer veszélyeztetett állatfaj egyedét, amire aztán egykettőre ráunnak. Rosszabb esetben kiteszik vagy elpusztítják az állatot, a lelkiismeretesebbek pedig leadják őket valamelyik állatkertbe, vagy menhelyre. Ez a divatőrület azonban ahhoz vezet, hogy Magyarországra kerülnek olyan, itthon nem honos állatok is, amelyek tartása jelentősebb kockázatokat hordoz. A szakszerűtlenül tartott állatok könnyen veszélyessé válhatnak gazdáikra és környezetükre nézve is.

Az állattartás számos előnnyel párosul sok örömet okozva az állattartónak, vannak azonban árnyoldalai is az állatokkal való foglalatosságnak. Ugyanis az jószágok nemcsak örömet, hanem kárt is képesek okozni. Állat által okozott károsodás keletkezhet ember életében, egészségében, testi épségében, vagyontárgyban vagy más állatban. Az állattartó pedig felelős a kedvence által okozott károkért.

Az állattartói felelősségnek két alakzatát különböztethetjük meg, egy általános és egy speciális felelősségi alakzatot. Az, hogy az állattartó miként felel a kárért, az attól függ, hogy milyen állat okozta azt. Ugyanis megkülönböztetjük a háziállatok és a vadállatok által okozott károkat a velük járó felelősség alapján. A háziállatokért az általános felelősségi szabályok szerint kell a kárt megtéríteni. Azonban a vadállatok fokozott veszélyt hordoznak, így speciális felelősségi alakzat kapcsolódik a károkozásukhoz.

A jogszabályi terminológia továbbá használja a veszélyes állat kategóriáját is. Veszélyes állat esetén szintén speciális, fokozott felelősséggel kell eljárni. A dolgozatban

az ember közvetlen közelében és ráhatása alatt élő veszélyes állatokkal kívánok foglalkozni.

Az állatok általi károkozás egy további esetköre a vadon élő, vadállatok által okozott vadkárok. Ide tartoznak például a közúton balesetet okozó őzek is. De láthatjuk, hogy az ilyen esetek egy speciális jogterület, a vadászati jog és a vadászati felelősség alá tartoznak. Így ezekről a dolgozatomban nem is szeretnék bővebben foglalkozni.

A veszélyes állatok károkozásának szabályozása, csakúgy, mint a veszélyes üzemi felelősség szabályrendszere, jó néhány olyan kérdéskört hordoz, amit a törvényhozás nem határoz meg konkrétan.

A veszélyes állatok károkozásért való felelősség szabályozási struktúrája több tekintetben hiányos. Problémát okozhat annak meghatározása, hogy melyik állat tekinthető veszélyesnek. Nem találhatunk ugyanis olyan taxatív felsorolást, amely megadja a fokozott felelősséget igénylő állatfajokat.

Emellett szintén vitára adhat okot, hogy kit nevezhetünk állattartónak. Ennek meghatározása fontos annak eldöntéséhez, hogy ki kötelezhető az állat általi kár megtérítésére.

A mentesülés lehetőségének, az elháríthatatlan okoknak a kimunkálását úgyszintén a bírói gyakorlatra bízza a jogalkotó.

A dolgozatban a veszélyes állatok károkozásával kapcsolatos fokozott felelősség szabályai kerülnek bemutatásra, a témához kapcsolódó problémakörökkel és az ezekre válaszként adott bírói gyakorlattal együtt.

2. A polgári jogi felelősség célja és rendszere

A jogi felelősség felmerülése esetén egy olyan cselekmény történt, amely veszélyes a társadalomra, ezért szükséges vele szemben az állami védekezés.¹ Marton Géza szerint a felelősség fogalma nem magában álló, autonóm fogalom, független minden előzménytől. Hanem a felelősséggel olyan helyzetet határozunk meg, amely akkor lép életbe, ha valaki a kötelességét elmulasztja, vagy egy norma ellen vét. Ilyenkor hátrányos következményekkel kell szembenéznie a mulasztónak.²

Grosschmid Béni szerint a felelősséget kétféleképpen értelmezhetjük. Egyik értelmezés szerint a felelősség egyenlő a kötelemmel, másik szempontból pedig a felelősség egy bizonyos tény következtében beálló kötelezettség.³

A felelősségtan a kártérítésekhez kapcsolódva alapvetően két célból jött létre. Az egyik cél a prevenció, a másik a reparáció. A megelőzés is kettős szerepet tölt be, hiszen elrettenti a károkozót a későbbi kárismétlő magatartástól. Másrészt csakúgy, mint minden más szankciónak a polgári jogi felelősségre vonásnak is van generális prevenciós hatása, azaz a társadalom számára is iránymutatást ad.⁴

Emellett a reparáció, azaz a jóvátétel, helyreállítás szolgáltatja (főszabály szerint) a teljes kár megtérítését, az eredeti állapot helyreállítását illetve az ahhoz lehető legközelebb álló állapot létrehozását.

A két elv egyensúlya - elsősorban a technikai fejlődés következtében - megbomlott. A polgári jog, mint jogág túlnyomórészt a vagyoni viszonyok szabályozásával, védelmével foglalkozik, objektivizált felelősségi rendszerünk is azt sugallja, hogy a reparációs célzat a preventív funkciót megelőzi.⁵ Ennek ellenére azonban elengedhetetlen annak szemmel tartása, hogy se a károsult, se a károkozó érdekei ne szenvedjenek csorbát.

A kártérítési felelősség struktúrája két tényezőből állítható fel. Az egyik a szerződéses viszonyok esetén okozott károkért való felelősség. A másik a szerződésen kívüli károkozásért való felelősség, a deliktuális felelősség. Ez utóbbi alakzaton belül megkülönböztethetünk általános és fokozott felelősséget.

¹ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 14.

² MARTON GÉZA: *A polgári jogi felelősség*, Triorg Kft., Budapest, 1993., 14.

³ Glossza Grosschmid Béni Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez, Budapest, 1933., 541-542.

⁴ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 17.

⁵ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 32.

Deliktuális jogunkban sok a francia elem - Marton Géza munkásságának köszönhetően-, míg a szerződési jogunk német mintájú. Az 1804-es Code Civil vezette be az általános civiljogi deliktum fogalmát, mely a hazai szabályozásban is megtalálható.

Általános felelősséget mond ki a jelenleg hatályos Polgári törvénykönyv⁶ a 339.§ (1) bekezdésében, miszerint aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. A felelősségre vonás alóli mentesülés lehetősége csak abban az esetben adódik, ha a károkozó bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Azt mondhatjuk, hogy minden károkozás jogellenes, éppen ezért a polgári jogi felelősség körében nem adhatunk taxatív felsorolást a tényállásokról. Így tehát szükség van egy általános felelősségi alakzatra, amit minden olyan esetben felhívhatunk keretszabályként, amikor egy esetet nem sorolhatunk be más külön nevesített speciális alakzatba.⁷

A törvény az általános felelősségi alakzat mellett több speciális alakzatot is nevesít.⁸

- Veszélyes üzem működéséből eredő károk
- Felelősség olyan személyek károkozásáért, akiknek belátási képessége hiányzik, vagy korlátozott
- Az alkalmazott, szövetkezeti tag, képviselő és megbízott károkozása
- Az állattartók felelőssége
- Az épületekről lehulló tárgy által okozott kár

A speciális alakzatok egyes eseteiben a közvetlen károkozótól eltérő, harmadik személy hordozza a felelősséget. Ennek oka részben az, hogy a károkozó nem vonható felelősségre, például a belátási képességgel nem rendelkező személyek esetén vagy az állatok általi károkozás esetén. Másrésztől károsult védelmi jelentősége is van, hiszen a károsult igényérvényesítését könnyíti meg.

A speciális alakzatok külön szabályozásának célja mind reparatív, mind preventív okokat is szolgál. Hiszen minden külön nevesített eset intenzívebb körütekintést, elővigyázatosságot követel meg. Ezeknél megfigyelhető a fokozott veszély kiküszöbölésének megnövekedett lehetősége, hiszen bizonyos tevékenységek folytatása

⁶ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban Ptk.)

⁷ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 19.

⁸ Ptk. 345-353.§

megnöveli a károkozás veszélyét, ezért a prevenció szint megemelkedik s a kimentési lehetőségek szűkülnek.⁹

Az általános és a speciális felelősséget összevetve azt tapasztalhatjuk, hogy a speciális felelősségi alakzatnál hiányzik a jogellenesség kritériuma a törvényszövegből. Hiszen míg az általános alakzat esetén a törvény úgy fogalmaz, hogy „aki másnak jogellenes kárt okoz”, addig a veszélyes üzemi felelősség esetén a törvényszöveg úgy szól, hogy „aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni”¹⁰. A jogellenes kritériumának hiányát azonban pótolja a polgári jog általános elve, miszerint minden károkozás jogellenes.

Látni fogjuk továbbá azt is, hogy a fokozott felelősség alá eső személyek köre jóval szűkebb, mivel meghatározott kritériumok vonatkoznak rájuk. Valamint a kimentés lehetősége is csekélyebb, ami abból fakad, ami a fokozott veszéllyel járó tevékenység lényege is, miszerint egy kisebb hiba is aránytalanul súlyos károkat eredményezhet.

⁹ EÖRSI GYULA: *Kártérítés jogellenes magatartásért*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958. 100.

¹⁰ Ptk. 345.§

3. Állattartók felelőssége

3.1. A jogi szabályozás áttekintése

A Ptk. szabályozásából is láthattuk, hogy az állattartók felelőssége a külön nevesített alakzatok közé tartozik. A jogszabály értelmében, aki állatot tart, az általános szabályok szerint felel azért a kárért, amelyet az állat másnak okoz.¹¹ Ezzel szemben vadállat tartója úgy felel, mint az, aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat.¹²

Az állatok természetére vonatkozó különbségtétel az érték való felelősség vonatkozásában megjelent már az 1928-as Magánjogi törvényjavaslat¹³ rendelkezései között is. A javaslat ugyanis különbséget tett a háziállat okozta károkozásáért való felelősség¹⁴ illetve a vadállat- vagy luxusállattartó felelőssége¹⁵ között, utóbbinak szinten szűkebb körben biztosítva a kimentés lehetőségét.

Az új Polgári Törvénykönyv¹⁶ az állattartás körében okozott kár¹⁷ tekintetében úgy rendelkezik, hogy az állat által okozott kárért az állattartót terheli a felelősség. Kimentési lehetőség is biztosított, hiszen ha bizonyítja, hogy az állat tartásával kapcsolatban felróhatóság nem terheli, akkor mentesül a felelősség alól. Az új szabályozás a felróható magatartás kifejezést használja, a régi törvény viszont az adott helyzetben általában elvárható magatartást követeli meg. Ez azonban csak formai eltérés, tartalmi különbséget nem hordoz, hiszen mindkét jogszabály egyetért azzal, hogy ami az adott helyzetben általában elvárható az nem lehet felróható. Tehát akinek magatartása nem felróható, az úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Az ÚPtk. egy másik, már inkább lényegesnek tekinthető különbségtételt is tartalmaz az állattartói felelősség kapcsán, jelesül azt, hogy veszélyes üzemi felelősséget párosít a veszélyes állatok tartásához. A különbség a rendelkezések között az állatok minősítésében zajlik, mégpedig a vad- és veszélyes állatok megnevezésben.

¹¹ Ptk. 351.§ (1)

¹² Ptk. 351.§ (2)

¹³ Továbbiakban Mtj.

¹⁴ Mtj. 1739.§

¹⁵ Mtj. 1739.§ 1.

¹⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban ÚPtk.)

¹⁷ Úptk. 6:562. §

A korábbi 2009-es hatályba nem lépett kodifikáció¹⁸ szintén az ÚPtk.-ban is használt különbségtételt alkalmazta állattartó és veszélyes állat tartójának felelőssége között, azonban még egy kiegészítő rendelkezést is tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a veszélyes állatok körét külön jogszabálynak kell tartalmaznia.¹⁹

A magyar szabályozással ellentétben például a francia jog nem tesz különbséget az állat természete miatt a felelősség vonatkozásában. Noha voltak már arra irányuló törekvések, hogy a háziállatot és a vadállatot más-más felelősségi alakzat szerint kezeljék, ám a francia Semmítőszék 1984. november 15-i határozata óta ez reménytelennek tűnik. A Code Civil 1384. § (1) bekezdését veszélyes dolgok felügyeletét ellátó személyek károkozására alkalmazzák mind a háziállatok, mind a veszélyes állatok tekintetében.²⁰

Ezt a szabályozási formát követi a holland jogalkotás is, hiszen a holland Burgerlijk Wetboek 6. könyvének 179. szakasza értelmében tárgyi a felelősség szelíd állat és vadállat esetén egyaránt.²¹

A német Polgári Törvénykönyv²² azonban a hazai szabályozáshoz hasonlóan különbséget tesz az állatok között a felelősségi viszonyokban is. Háziállat esetén kizárt az állattartó felelőssége, ha az állat őrizetét a forgalomban szokásos gondossággal végezte, illetve a kár ilyen gondosság mellett is beállott volna. Ez azonban csak abban az esetben alkalmazható, ha a kárt olyan háziállat okozza, mely az állattartó élethivatásához vagy keresetéhez szükséges.²³

¹⁸ 2009. évi CXX. törvény A Polgári Törvénykönyvről

¹⁹ 2009. évi CXX. törvény A Polgári Törvénykönyvről 5:528. § (2)

²⁰ JULESZ MÁTÉ: *Állatok okozta károk és zavarások* <http://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>

Letöltés dátuma: 2013. 10. 06.

²¹ U. o.

²² Bürgerliches Gesetzbuch (továbbiakban BGB)

²³ BGB 833.§

3.2. Különbségtétel a felelősség formái között az állattípusok szerint

Nagyon fontos tisztában lenni azzal, hogy az egyes állatfajok, ezek egyes egyedei milyen kategóriába sorolandók. Mivel fokozott felelősség csak a veszélyes állatokhoz kapcsolódik, így elengedhetetlenül tudnunk kell a felelősség megállapításához az állat minősítését is.

3.2.1. Állatok kategorizálása

Először is konkretizálásra szorul, hogy milyen természetű állatokat különböztethetünk meg.

Az Mtj. szerint a háziállat az állattartó hivatásának, keresőfoglalkozásának, háztartásának célját szolgálja. Megkülönbözteti még a luxusállatokat, amelyek nem kereseti vagy háztartási célra szolgáló háziállatok. Ilyen lehet a luxuskutya, macska is. Azonban ezen állattípusok károkozása már fokozott felelősséget von maga után.

Zoltán Ödön terminológiája szerint különbséget tehetünk állat és vadállat között.²⁴ A vadállatok közé sorolja az olyan állatokat, amelyek tartása a köztapasztalat szerint fokozott veszéllyel jár. Ilyenek például a tigris, oroszlán. A fokozott veszély hiányában azonban nem tekinti vadállatnak például az egyébként vadon élő őzet, ha azt valaki megfogja és az udvarában tartja. De a szerző kiemeli, hogy a minősítés minden esetben a bíróság feladata. A felelősség szempontjából azonban így nincs különbség az egyéb- nem vadállat, és a luxusállat károkozása alapján.

Marton Géza szerint a vadállat tartható akár eredeti vad állapotában, vagy szelídítve is, illetve tartása kereseti célt is szolgálhat.²⁵

A Ptk. lényegében hármas terminológiát használ, ugyanis az állattartó általános felelősségi alakzata vonatkozik minden olyan állat tartójára, amely nem vadállat és nem vadon élő állat. Tehát ezeket nevezhetjük a hagyományos háziállatoknak²⁶, kedvtelésből

²⁴ ZOLTÁN ÖDÖN: *Felelősség szerződésen kívül okozott károkért*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961., 87.

²⁵ MARTON GÉZA: *A polgári jogi felelősség*, Triorg Kft., Budapest, 1993., 199.

²⁶ GELLÉRT GYÖRGY (szerk): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*, Complex Kiadó, Budapest, 2002, 1184.

tartott állatoknak.²⁷ Vadállatnak pedig azokat az állatokat kell tekinteni, amelyek természetüknél fogva kiismerhetetlenek, fokozott veszélyt jelentenek az életben előforduló eseményekre történő kiismerhetetlen reakcióik miatt.²⁸ Ilyen vadállatok például a lakásban tartott egzotikus hüllők, mérges kígyók és krokodilok, különleges emlősök, mint majmok, nagymacskák.

Ezek mellett a vadon élő állat típusa is megjelenik a Ptk.-ban, amely részben fedheti a vadállat kategóriáját is.

Az ÚPtk. már a veszélyes állat megfogalmazást használja, feloldva ezzel egy jogértelmezési problémát. Hiszen a Ptk. vadállat definíciója magába foglalja az önmagukban is fokozottabb veszélyt hordozó veszélyes állatok, és veszélyesnek minősített állatok fajtáit, beleértve a veszélyes ebeket is, miközben ezeket egyéb törvények veszélyes állatként minősítik. A veszély állat definíció felállítása az ÚPtk.-ban tehát már egy összehangolt fogalmat ad.

Emellett az ÚPtk. a vad és vadon élő állat kategóriát is összefogva vadászható állat általi károkozásra fogalmaz meg felelősségi kérdéseket.

Továbbá nem csak a polgári jogi kodifikációk adnak az állatokra vonatkozó terminológiákat, hanem egyéb jogszabályok is, mint például az Állatok védelméről szóló törvény²⁹, amely tovább cizellálja az állatok kategorizálását, azzal, hogy megadja a veszélyes állatokat, a háziállatokat az állatkertekben, a vadaskertekben és a vadasparkokban élő (tenyésztő) állatok körét, valamint a vadon élő fajok bármilyen célból fogva tartott egyedeit.

Az Ávt.-hez kapcsolódóan a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól szóló rendelet³⁰ meghatározza, taxatív módon felsorolja, hogy mely állatok minősülnek veszélyesnek.³¹ Továbbá fenntartja a lehetőséget arra, hogy a mellékletben nem szereplő állatokat egyedileg veszélyesnek minősíthessék, amennyiben azt az adott állat egyedi tulajdonságai indokolják.³²

²⁷ 41/2010. (II. 26.) Kormányrendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról 1.§ (2) b) adja meg a kedvtelésből tartott állat fogalmát

²⁸ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 160.

²⁹ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről (továbbiakban Ávt.)

³⁰ 8/1999. (VIII. 13.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól

³¹ 8/1999. (VIII. 13.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól 1. számú melléklete

³² 8/1999. (VIII. 13.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól 1.§ (2)

Az Ávt. az ebek tekintetében is megadja annak a lehetőségét, hogy az állatvédelmi hatóság a kutyát egyedileg veszélyesnek minősítse, abban az esetben, ha az eb fizikai vagy pszichikai állapota alapján feltételezhető, hogy az embernek fizikai sérülést okozhat, és ez a veszélyhelyzet kizárólag az eb veszélyesnek minősítésével hárítható el vagy ha a kutya már ilyen sérülést okozott.³³

Maga a veszélyesnek minősítés tehát két úton történhet. Amennyiben az eb fizikai sérülést okozott, a végrehajtási rendeletben leírt összetett szempontrendszerben meghatározott feltételek teljesülésekor hozhat ilyen döntést a hatóság. A másik megközelítés központi eleme a megelőzés. Amennyiben állatorvos vagy civil állatvédelmi őrszolgálat képviselője úgy ítéli meg, hogy az eb fizikai vagy pszichikai állapotából fakadóan veszélyt jelenthet az emberek biztonságára, azt köteles jelenteni a hatóságnak, amely aztán az ebek viselkedésének megítélésében jártas szakértő bevonásával dönthet az ebek veszélyesnek minősítéséről.³⁴

A fenti jogintézmény viszonylag újnak tekinthető, hiszen az Alkotmánybíróság³⁵ 2010 szeptemberében semmisítette meg a veszélyes és veszélyesnek minősített eb tartásáról és a tartás engedélyezésének szabályairól szóló rendeletet.³⁶ A módosítás indoka az a jogbizonytalanság volt, ami abból eredt, hogy csak a pitbull terrier fajtájú kutyákat és keverékeiket nyilvánították veszélyes ebnek, ugyanakkor a fajta megnyugtató módon nem különíthető el a staffordshire terrier fajtájú ebektől, amelyeket a jogszabály nem sorolt a veszélyes kutyák közé. Közbiztonsági kockázatokra való tekintettel elengedhetetlenné vált egy megfelelőbb rendelkezés. Az új szabályozás legfontosabb fejleménye, hogy kimondja, hogy ebről fajtája alapján nem, kizárólag egyedi viselkedésének következményeként ítélezhet a hatóság.³⁷

Az ÚPtk. által használt terminológiával tehát veszélyes állat kategóriája alá kerül az Ávt. által felállított definiálás is.³⁸

³³ Ávt. 24/A.§

³⁴ 2011. évi CLVIII. törvény indokolása az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény módosításáról

³⁵ 49/2010. (IV. 22.) AB határozat

³⁶ 35/1997. (II. 26.) Korm. rendelet a veszélyes és veszélyesnek minősített eb tartásáról és a tartás engedélyezésének szabályairól

³⁷ 2011. évi CLVIII. törvény indokolása az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény módosításáról

³⁸ Noha az ÚPtk. indokolása nem utal rá, mégis úgy gondolom az elnevezés megváltoztatásának az oka a jogharmonizációs törekvés eredménye.

Mindezek alapján az ÚPtk. terminus technicusai mentén egy hármas terminológiában állapíthatjuk meg a felelősségi alakzatokat, mégpedig a háziállat, a veszélyes állat, és a vadászható állat által okozott károkhoz kapcsolódó felelősségi alakzatok formájában.

A dolgozat későbbi részében az ÚPtk. által meghatározott veszélyes állat elnevezés kerül használatra, mivel a kodifikációhoz hasonlóan én is úgy vélem, hogy ezen egységes fogalom alkalmazásával elkerülhetők a terminológiai félreértések.

3.2.2. A felelősség formái az egyes állat- kategóriák esetén

Tisztázott tehát, hogy az állatok okozta károkért való felelősség kérdésnek szabályai nagymértékben kötődnek ahhoz, hogy pontosan milyen állatról van szó.

Alapvető szabály, hogy aki állatot tart, felelősséggel tartozik az állat által okozott kárért. A felelősségére alkalmazandó szabályok az állat típusától függnének. Három fő esetkört különböztethetünk meg a felelősség szempontjából:

- Vadászható állatok által okozott vadkárok (pl. közútra kiváltó vad és gépkocsi találkozása)
- Háziállat (nem vadállat vagy veszélyes állat) által okozott károk
- Veszélyes állat által okozott károk

FELELŐSSÉG			
állat típusa	háziállat	veszélyes állat	vadászható állat
a felelősség viselője	állattartó	állattartó	vadászatra jogosult
felelősségi alakzat	általános felelősség	fokozott felelősség	fokozott felelősség

1. ábra A felelősség formái az állat típusa szerint³⁹

A vadkárok alatt kell értenünk a vadászható állatok által okozott károkat. A vadászható állatok lehetnek veszélyes, vadállatok is, de a két kategória nem minden esetben fedi egymást. A mezei nyúl például vadászható állat, de nem veszélyes állat.

A vadkár megtérítésére a vadászatra jogosult magatartásának vétkességétől függetlenül köteles: a vadászatra jogosult köteles megtéríteni a károsultnak a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, továbbá az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsöskertben, a szántóföldön, az erdősítésben, valamint a csemetekertben okozott kár öt százalékot meghaladó részét. Ezen vadkár megtérítésére az köteles, aki a kárt okozó

³⁹ A táblázat az ÚPtk. által használt elnevezések alapján készült.

vad vadászatára jogosult, és akinek vadászterületén a károkozás bekövetkezett, ill. akinek vadászterületéről a vad kiváltott.⁴⁰

Az erdő-, illetőleg mezőgazdaságon kívül a vad által okozott kár megtérítésére pedig a vadászatra jogosult a Ptk.-nak a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályai szerint köteles. A vadászatra jogosult az objektív felelősség alól annak bizonyításával mentheti ki magát, hogy a kár tevékenységi körén kívül álló elháríthatatlan ok (ideértve a károsult elháríthatatlan magatartását is) miatt következett be. A kár megosztására ad alapot a károsult felróható közrehatása.⁴¹

A vadkárok legtipikusabb esete az, amikor a vad gépkocsival ütközik és így kár keletkezik a gépjárműben, illetve a benne ülő személyekben. Noha egy számottevően gyakran előforduló esetről van szó, a Ptk. külön nem rendelkezett a vadkárok ezen esetéről, ugyanakkor a joggyakorlat és a bírósági ítélkezési gyakorlat kialakította az ilyen ügyekre vonatkozó felelősségi szabályokat. Ugyanakkor az ÚPtk. már külön törvényi szabályozást szentel a kérdéskörnek, a korábbi joggyakorlattal és bírósági ítélkezési gyakorlattal lényegében összhangban szabályozza ezt az esetet.⁴²

A háziállatok által okozott károk számtalan formát ölthetnek, amelyek közül napjainkban talán a kutyatámadások, a beteg állat általi fertőzések vagy az elszabadult állatok (pl. kutya, ló) károkozásai a leggyakoribbak.⁴³ Ezek közé tartozik például a kutyaharapás, a kutya és közúton haladó jármű ütközéséből eredő károk. Azonban, amint az a későbbiekben még kifejtésre kerül, eb és eb közötti különbségtétel is vethet fel felelősségi alakzatváltozást. Mindenesetre fontos itt megjegyezni, hogy a helyi önkormányzatok számos esetben az állatok tartására vonatkozóan rendeleti úton részletszabályokat állapítanak meg, például arra vonatkozóan, hogy közterületen meg kell-e kötni a kutyát vagy sem.

A kutyákkal kapcsolatos kártérítési perek mellett nagy számban fordulnak elő olyan ügyek, amelyeknél egy megbokrosodott állat okozza a kárt. Ebben az esetben egységes bírói gyakorlatot találhatunk, hiszen számos ítéletben megfogalmazódott a mára általánosnak tekinthető tétel, miszerint a megbokrosodott, megvadult háziállat – tekintettel arra, hogy vadsága csak eseti jellegű – soha nem minősül vadállatnak.⁴⁴

⁴⁰ 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról 75. § (1) és (2)

⁴¹ JULESZ MÁTÉ: *A környezetvédelem polgári jogi vonatkozásai*, PhD értekezés, Pécs, 2007., 125.

⁴² ÚPtk. 6:563. § [A vadászható állat által okozott kárért való felelősség]

⁴³ JUHÁSZ ÁGNES: Az állat által okozott károk és azok megítélése a hatályos magyar polgári jogban, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus, 2012., XXX/2., 483.*

⁴⁴ U.o. 486.

Eltérően a háziállat tartójától, aki vadállatot, illetve veszélyes állatot tart, úgynevezett objektív felelősséggel tartozik az ilyen állat által okozott károkért és csak akkor mentesül a felelősség alól, ha azt bizonyítja, hogy a kár elháríthatatlan külső ok következménye. Azt, hogy mely állat minősül veszélyes állatnak, a későbbiekben a dolgozat témája lesz, mindenesetre nyilvánvaló, hogy ide tartoznak a köztudomás szerinti vadállatok (tigris, oroszlán, medve, elefánt stb.). Továbbá azok a természetes életmódjuk szerint vadonélő állatok is, amelyeket befogtak, illetve megszelídítettek (pl. róka, vaddisznó). Veszélyes állatnak csak az olyan állatot lehet tekinteni, amely a természetes vadságából eredő valamely tulajdonságánál fogva jelent veszélyt emberekre és dolgokra akkor is, ha valakinek a tartásába kerül. Ugyanakkor, mint láthattuk, nem minősül veszélyes állatnak a megbokrosodott, megvadult háziállat.

A dolgozat szempontjából a harmadik kategória, azaz a veszélyes állatokkal kapcsolatos felelősségi kérdések rendelkeznek relevanciával, így az első két kategóriával nem is kívánok bővebben foglalkozni.

4. A veszélyes állatokkal kapcsolatos fokozott felelősség szabályai

4.1. A polgári jogi felelősség alapfeltételei

A polgári jogi felelősségnek négy alapfeltétele van, amelyeknek valamennyi (általános és speciális) felelősségi alakzatnál is fenn kell álljanak ahhoz, hogy a felelősség megvalósuljon. Nemzetközi szinten is elmondható, hogy a négy előfeltétel tekintetében megegyeznek a polgári jogi kodifikációk.⁴⁵

Ezek a feltételek tehát a kár, a jogellenesség, a felróhatóság és az okozatosság. Csak a felsorolt elemek megléte esetén vonható felelősségre az állattartó az állata által okozott kárért.

Látnunk kell azt, hogy a jogellenes magatartás, a kár és az okozati összefüggés valamennyi polgári jogi kártérítési felelősség szükségszerű eleme. Azonban a felróhatóság alapját képező elvárhatósági mérce szintje változik, attól függően, hogy általános vagy fokozott felelősségről van szó.

Úgy vélem azonban, hogy az alapfeltételek bemutatása elengedhetetlen követelmény a téma átfogó bemutatásához, mielőtt a veszélyes állatokhoz kapcsolódó fokozott felelősség egyes specifikus kérdései bemutatásra kerülnének.

⁴⁵ Lásd még magyar Ptk 339.§, német Ptk. 249.§, osztrák Ptk. 1294-1295. §, francia Ptk. 1328. szakaszát.

4.1.1. A jogellenesség

A polgári jogi felelősségre vonás feltételei közül a jogellenesség a legkönnyebben tisztázható. Hiszen minden olyan magatartás jogellenes, amit a jogszabály nem enged meg, vagy kifejezetten tilt. Tehát a károkért való felelősség szempontjából minden károkozás, amely nem jogszerű, az jogellenes, így ha a többi feltétel is fennáll, akkor kiváltja a kártérítési szankciót. A jogellenesség megnyilvánulhat tevőleges magatartásban és nemtevésben, mulasztásban is.⁴⁶

A veszélyes állatok tekintetében például mulasztásban valósul meg a jogellenes magatartás, amennyiben az állattartó nem teszi meg a szükséges óvintézkedéseket, amelyek az állat biztonságos tartásához szükségesek, úgy mint például kerítés, ketrec létrehozása, figyelemfelkeltő tábla kihelyezése.

Vannak azonban olyan körülmények, amelyek a jogellenességet feloldják. Ezek a jogos védelem, szükséghelyzet, a károsult beleegyezése és a rendeltetésszerű joggyakorlás.

A jogellenességet kizáró okok közül esetünkben a legnagyobb relevanciával a károsult beleegyezése bír. Vegyünk alapul egy olyan szituációt, amikor az állatkertben egy veszélyes állatot, például egy tigrist simogatni engedik a látogatóknak. Tekintsük úgy, hogy az állatkert eleget tesz minden jogszabályi követelménynek a biztonság megtartása érdekében és a látogatókat is tájékoztatja a tigris-simogatás veszélyességéről, ami után a látogató beleegyezését adja potenciális kár esetére. Amennyiben ebben az esetben valamilyen kár történik, a károsult látogató nem élhet kártérítési igénnyel, ha a károkozás a beleegyezés, kockázatvállalás körébe esik.

Ezt az esetet analógia útján leginkább a sportolók kockázatvállalásához hasonlíthatjuk. Hiszen egy sportoló szintén nem élhet kártérítési igénnyel a sporttevékenysége során bekövetkezett sérülése esetén.⁴⁷

Így tehát lehetséges és érvényes az olyan megállapodás, amelyben a károkozó más testi épségében esetleg okozandó károsodásért való felelősségét kizárja, a károsult pedig beleegyezik abba, hogy neki kárt okozzanak, és annak következményeit saját maga viselje.⁴⁸

⁴⁶ BH 1997.182., Főv. Bír.41. Pf.22.931/1980.

⁴⁷ Hajdú- Bihar Megyei Bíróság Pf.I.21.031/1967.

⁴⁸ DR PETRIK FERENC: A Kártérítési jog, HVG-ORAC Könyvkiadó, 2002., 36. oldal.

4.1.2. A kár

Minden felelősségre vonás elengedhetetlen előfeltétele a kár megléte, hiszen ha nincs kár, nincs szükség kártérítésre sem. A kárnak nevezhetünk a legáltalánosabb értelemben minden olyan hátrányt, amely valakit, valamely károsító esemény folytán személyében, vagy vagyonában ér. Ebből következően megkülönböztetünk vagyoni és nem vagyoni kárt. A vagyoni kár három részből állhat össze: *damnum emergens* (felmerült mérhető dologi kár), *lucrum cessans* (elmaradt jövedelem, haszon, keresetkiesés, kamatjövedelem elvesztése), indokolt költség (a bekövetkezett kár hátrányainak elhárítására fordított költségek).⁴⁹ A nem vagyoni kár akkor merülhet fel, amikor a jogellenes magatartás a károsult személyéhez fűződő jogait sérti. A nemvagyoni kár alapvetően három jelenségben határozható meg, ide tartozik a testi fájdalom, a lelki fájdalom és a félelm.

A polgári jogi kártérítések esetén a reparációs funkcióból adódóan érvényesül a teljes kártérítés elve⁵⁰, tehát a károsult meg kell, hogy kapja a kár teljes kompenzációját. Azonban figyelemmel kell lenni a káron szerzés tilalmának elvére is, ami azt jelenti, hogy a károsult nem kerülhet előnyösebb helyzetbe a kártérítéssel, mint amelyben előzőleg volt. A károsultat a kár nettó értéke illeti meg.

A károsultat megillető vagyoni hátrányból levonásba kell helyezni a nála jelentkező vagyoni előnyt. Ezen alapszik a káronszerzés tilalma, a residuum, illetve a surrogatum kiadására irányuló kötelezettség. A káron szerzett előnyök vagy megtakarításban vagy érték növekedésben jelentkeznek. A károkozó a károsult részére teljes kártérítést fizet, ezért a residuumot, a maradványt a károsult köteles a károkozónak kiadni. A surrogatum olyan érték, amelyet a károsult harmadik személytől, nem pedig a kártérítésért felelős személytől kap. A surrogatum értéket le kell vonni a kártérítés összegéből, ellenkező esetben a károsult jogalap nélkül gazdagodna.

Az állattartó csak abban az esetben vonható felelősségre, ha az állat kárt okoz. Állat által okozott kárnak tekinthető minden olyan káresemény, amely valamely állat magatartásával áll okozati összefüggésben, függetlenül attól, hogy az adott állat háziállatnak vagy veszélyes állatnak minősül.⁵¹ Tehát állat általi kárként értelmező, az a

⁴⁹ Ptk. 355.§ (4)

⁵⁰ Ptk. 355.§ (4)

⁵¹ JUHÁSZ ÁGNES: Az állat által okozott károk és azok megítélése a hatályos magyar polgári jogban, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus, 2012., XXX/2., 482.*

kár, amelyet az állat a saját magatartásával okoz. Ez a kár megnyilvánulhat emberélet kioltásában (halál okozásában), testi épség vagy egészség megsértésében, illetőleg beállhat valamely dologban is, annak állat általi megrongálása következtében.⁵²

Nem vagyoni kárt is képes okozni egy veszélyes állat, pusztán azzal, hogy maradandó pszichikai sérülést hoz létre egy személyben.⁵³ Példának okáért, ha egy állatkereskedésből megszökik egy kígyó és a szellőzőn keresztül átjut a szomszédba, majd az ott lakó találja meg, fizikai sérülések, testi épség sérelme nélkül ugyan, de súlyos lelki traumákat okozhat a találkozás. Az ilyen esetekben az eljáró bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét vagy egyébként az életét tartósan vagy súlyosan megnehezítette-e, általában a társadalmi életben való részvételt, a fizikai és pszichikai létet, a mindennapos élettevékenységét gátló vagy súlyosító körülményeket, továbbá az említett szempontból jelentős egyéb körülményeket is összességükben kell mérlegelni.⁵⁴ Az előbb felsorolt körülmények a nemvagyoni káron belül a lelki fájdalom körébe esnek.

Emellett a félelem is megjelenhet a nemvagyoni kár formájaként a bemutatott ügy kapcsán. Mivel nem elképzelhetetlen, hogy állat hosszú távon intenzív és tartós aggodalmat váltson ki valakiben, hiszen feltételezhető, hogy e fiktív személy állandó rettegésben fog élni a lakásában, mindig azt kutatva, hogy hol rejtőzik egy újabb kígyó.

Azonban nem tartozik a veszélyes állatok által okozott károk körébe az a kár, amit az állat úgy okoz, hogy valaki ingerelte, uszította, ijesztgette.⁵⁵ Ezen elv alapján működik a holland jogalkalmazás is, mivel a gyakorlatban nem állapítják meg az állattartó felelőssége, ha például nem ő, hanem valaki más ingerelte a károkozó házi kedvencét.⁵⁶

Azonban abban az esetben, ha az állattartó maga uszítja, ingerli az állatát arra, hogy másban kárt okozzon, akkor nemcsak a polgári jogi igényérvényesítésre lesz lehetőség, hanem ez a magatartás megalapozza az állattartó büntetőjogi felelősségét is. Mégpedig az uszító személy a testi sértés tényállása alapján kerül felelősségre vonásra, önálló tettesként.⁵⁷

⁵² U. o. 485.

⁵³ BH1986.273.

⁵⁴ Legfelsőbb Bíróság 16. számú Irányelve

⁵⁵ MARTON GÉZA: *A polgári jogi felelősség*, Triorg Kft., Budapest, 1993., 431.

⁵⁶ JULESZ MÁTÉ: *Állatok okozta károk és zavarások* <http://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>

Letöltés dátuma: 2013. 10. 06.

⁵⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 164.§

4.1.3. Okozati összefüggés

Az okozati összefüggés a felelősség talán legnehezebben bizonyítható feltétele. Hiszen a károkozó csak az általa okozott kárért köteles helytállni.

A kárért elvben csak az felelős, aki azt okozta, mindemellett megjelennek a kivételek is⁵⁸, például az állatok általi károkozás esetén is, amikor a közvetlen károkozó helyett harmadik személy felel.

Az okozati összefüggés a kártérítés mértékénél is szerepet játszik, mivel a károkozó azokért a következményekért felel, amelyek oksági kapcsolatban állnak a károkozással. Az oksági kapcsolatban aktív és passzív, mulasztásban megnyilvánuló magatartások is megjelenhetnek. Ilyen például, amikor a veszélyes kutya gazdája szájkosár nélkül sétáltatja a kutyáját és az megr harap valakit.

Az okozatosság megállapításánál létezik egy elmélet, az ekvivalencia elmélet, mely szerint a feltételek egyenértékűek, így tehát minden feltétel ok, ami nélkül a következmény nem állt volna be.⁵⁹

A károsodásnak nemcsak a közvetlen kiváltó okát lehet a felelősség szempontjából oknak tekinteni, hanem azokat a közvetett okokat is, amelyekkel kapcsolatban a preventív célzat megvalósul a szankció által.⁶⁰ A közvetett oksági kapcsolat egyértelműen fellelhető a veszélyes állatok általi károkozásnál is, hiszen az állat az, aki közvetlenül okozza a kárt, de az állattartó a közvetett okozója a kárnak, ha az állat tartása körében nem megfelelően járt el.

A bírósági gyakorlatban sokszor azonban gondot okoz a közvetett károk megítélése, azaz, hogy hol lehet megvonni az ilyen károkért való felelősség határait, meddig lehet elmenni a közvetett károkozás elismerésében, melyek a kárra vezető és jogilag még értékelhető okok. Erre a kérdésre sem a bírósági gyakorlat, sem a jogirodalom nem ad egyértelmű választ.

Az ok-okozati viszony megítélése minden esetben egyedi, és általában nem egyszerű kérdés. A jogalkalmazónak szigorúan kell vizsgálnia, hogy vajon a kár bekövetkezése és a veszélyes üzemi jelleg között megvan-e ez a felelősséget megalapozó kapcsolat. Bár az okozati összefüggés felismerése látszólag könnyű, óvatosan kell bánni

⁵⁸ SZALMA JÓZSEF: *Okozatosság és polgári jogi felelősség*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000., 35.

⁵⁹ OTTO PALANDT: *BGB Kommentar*, München, 1986., 250.

⁶⁰ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 63.

annak kiterjesztő értelmezésével. Mert így könnyen olyan megoldás születhet, amelynél gyakorlatilag lehetősége sincs az állattartónak a mentesülésre és a felelősség elmozdul a fokozott (tárgyi) kategóriából az abszolút felé.⁶¹

Eörsi szerint okozati összefüggés megállapításához három feltételnek kell teljesülni, miszerint a kár bekövetkeztéhez elengedhetetlen volt a károkozó magatartás, ezt a jogellenes magatartást a cselekvőnek/ mulasztónak be lehet számítani illetve a szankció alkalmazása releváns, érdemleges következményt hoz.⁶² Ez alapján megállapíthatjuk, hogy egy cselekmény és egy kár közötti okozati összefüggés nélkül rendszerint a cselekvő nem vonható felelősségre.⁶³

Az Úptk. szabályozása már elvágja az okozati láncot az olyan károk tekintetében, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia. Ez természetesen továbbra is a bíróságok mérlegelését teszi szükségessé, de a rendelkezés alkalmas lehet arra, hogy megteremtse a kiszámítható ítélkezési gyakorlat alapját.⁶⁴

A jogalkalmazás részéről elengedhetetlen, hogy amikor az oksági láncolatot vizsgálja, akkor figyelembe vegye a károsult magatartását. Hiszen, ha a károkozó maga is közrehatott a kár bekövetkeztében, vagy nem tett meg mindent a kárenyhítés, kármegelőzés körében, akkor így a károkozó állat tartójának felelőssége csökken.

⁶¹ MARTON MÁRIA: Okozatossági problémák az objektív felelősség körében, *Glossa Iuridica*, I. / 1., 71.

⁶² EÖRSI GYULA: *Kötelmi jog, Általános rész*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1978.

⁶³ HELMUT KOZIOL: *Österreichisches Haftpflichtrecht*, Wien, 1997., 89.

⁶⁴ Úptk. Indokolása a 6:521. §-sal kapcsolatban

4.1.4. Felróhatóság

A jogellenesség, a kár és az okozati összefüggés mellett a felróhatóság megléte is szükséges a felelősség beálltához. Korábban tisztázásra került, hogy a felróhatóság mércéje eltérő a felelősségi alakzatok esetén. Ebben a fejezetben az állattartói felelősség általános alakzatához kapcsolódó felróhatóság kerül bemutatásra, mivel a speciális esetek feltárásához szükséges az általános szabályok ismertetése is. A dolgozat egy későbbi fejezete részletesen foglalkozik a veszélyes állatokhoz kapcsolódó felelősség felróhatósági követelményével.

Felróható az, ami az adott helyzetben általában elvárható magatartással nem megegyező. Tehát a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.⁶⁵ Ez a kategória, a büntetőjogi elvárhatósággal szemben nem egy tőle elvárhatóságot jelent. Vagyis nem a jogsértő személy egész egyéniségére, képességeire, adottságaira, személyes lehetőségeire vonatkozik,⁶⁶ hanem ezáltal egy társadalmi elvárás mutatkozik meg az adott magatartásra vonatkozóan.

A felróhatóság kérdése kapcsán meg kell említenünk egy másik nézőpontot is. Eörsi szerint ugyanis az alapfeltételeket másként csoportosíthatjuk.⁶⁷ Közös előfeltételként megmarad a jogellenesség, a kár és okozati összefüggés, azonban a felróhatóság helyett a vétkességet állítja a középpontba. Szerinte ugyanis az általános felelősség a vétkességen alapul, míg az ezen kívül eső esetekben pedig a felróhatóság a mérce. Ezek az esetek különleges védekezést igénylő tevékenységek.

A szabályozás értelmében tehát látható, hogy kimentési lehetőség is fennáll a károkozás esetén. Ekkor azonban a jogsértő személynek kell azt bizonyítania, hogy az elvárhatóság mércéjének megfelelt, azaz úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Illetve fokozott felelősség esetén azt kell bizonyítani, hogy a kár a fokozott veszéllyel járó tevékenység üzemkörén kívül eső, elháríthatatlan okból következett be.

Az általában elvárhatóság fogalmát az állattartók tekintetében mind a bírói gyakorlat, mind más jogszabályok is feltölthetik tartalommal.

⁶⁵ Ptk. 4.§ (4)

⁶⁶ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 95.

⁶⁷ LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1997., 191.

Az Ávt. szerint az állat tartásával kapcsolatban a jó gazda gondosságával kell eljárni⁶⁸, ez pedig azt jelenti, hogy olyan emberi tevékenységet kell kifejteni, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti.⁶⁹

⁶⁸ Ávt. 4.§ (1)

⁶⁹ Ávt. 3.§ 8.

4.2. Veszélyes állat, avagy veszélyes üzem

A fokozott veszéllyel járó tevékenységért fennálló felelősségnek a polgári jogi kártérítési alakzatok között kiemelkedő jelentősége van.⁷⁰

A fokozott veszéllyel járó tevékenységeket röviden veszélyes üzemnek nevezzük. E fogalom alá tartozik minden olyan tevékenység, mely önmagában veszélyeket hordoz a környezetére. Noha konkrét törvényi meghatározást vagy taxatív felsorolást nem találunk arra vonatkozóan, hogy mely tevékenységek tartoznak a definíció alá, a bírói gyakorlat és a jogértelmezés mégis kimunkálta azoknak a magatartásoknak a körét, amelyeket fokozott veszéllyel járónak tekinthetünk. Ilyenek például gépi erővel hajtott járművek; gépi erővel működő üzemek; vízlépcső, zsiliprendszer, vízerőmű; robbanó anyagok, sugárzó anyagok és készítmények, mérgező anyagok, vegyi anyagok előállítása, tartása, felhasználása, lőfegyver tartása; kezdetleges körülmények között folytatott tevékenység is lehet (pl.: tetőfedés, csatornázás, kútásás, fakitermelés). A nyílt láng használata önmagában nem minősül fokozott veszéllyel járó tevékenységnek, de tűzveszélyt okozó eszközök (pl.: pirotechnikai eszközök) használata igen. A jelenlegi bírói gyakorlat alapján nem sorolhatók ide a háztartási gépek, valamint az orvos által a gyógykezelés során használt gépek.

Ez a példálózó felsorolás is jól mutatja, hogy a fokozott veszéllyel járó tevékenység valamikor a legfejlettebb technika alkalmazását jelenti, máskor pedig épp a kezdetleges körülmények között folytatott tevékenység. Mint az a Ptk. idevágó szabályozásából kitűnik⁷¹, a hangsúly a veszélyes tevékenységen van, és csak másodlagosan a veszélyes dologon. Ezzel szemben a doktrína, azt mutatja, hogy a dolog sajátossága, helyzete is generálhat veszélyes üzemi felelősséget, a veszélyes üzemeknél nem csak a veszélyes tevékenységek a relevánsak.⁷²

Nemcsak a magyar jogi szabályozás, de a például a francia jog sem tartalmaz tételes felsorolást a veszélyes üzemnek tekinthető tevékenységekről. Ehelyett úgy fogalmaz, hogy a fokozott veszéllyel járó tevékenység velejárója a veszélyes dolog vagy üzem, mely akkor jár tárgyi felelősséggel, ha e dolog helyzetére vagy állapotára való

⁷⁰ EÖRSI GYULA: *A Polgári Jogi kártérítési felelősség kézikönyve*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966., 258.

⁷¹ Ptk. 345. § „aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat”

⁷² SZALMA JÓZSEF: *Alanyi és tárgyi felelősség, Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Budapestinensis XXXVIII-XXXIX, 2001/2002*, 38-40.

tekintettel fokozott kárveszélyt jelent, illetve ha működésénél fogva jelent fokozott veszélyt, valamint más jellemzője miatt kárveszélyt hordoz.⁷³

Láthatjuk tehát, hogy mind a hazai, mind a nemzetközi viszonylatban a bírói gyakorlat az, ami kimunkálja a veszélyes üzemek körét. Nem is lenne arra lehetőség, hogy egy taxatív felsorolást adhassunk az ebbe a körbe tartozó tevékenységekről, hiszen a technika fejlődésével egyre bővül, változik a veszélyes üzem definíciója alá tartozó tevékenységek halmaza és a bírói gyakorlat az, ami egyedi mérlegelés alapján lépést tud tartani a változó világgal.

Általánosságban elmondható, hogy a fokozott veszélyesség, tehát az emberi teljesítőképességet meghaladó erő felhasználásában, az átlagos emberi tevékenységgel együtt járó hatást meghaladó eredményben fejeződik ki. A veszélyes tevékenység az átlagost meghaladó védekezési rendszer kiépítését követeli meg, s a fokozott felelősség e tevékenység folytatóját készíti ilyen védekezés kialakítására.⁷⁴

Azonban a törvény két meghatározott tevékenységet is tartalmaz, amelyeket a veszélyes üzemek közé kell sorolnunk. Itt nevesíti a Ptk. a vadállat tartását is. A korábbiakban már láthattuk, hogy az ilyen állatok már önmagukban fokozott veszélyt hordoznak, kiismerhetetlenek, reakciójuk nem látható előre, így a környezetük számára nagyobb veszélyforrást jelentenek. A Legfelsőbb Bíróság egy döntése kapcsán megfogalmazta, hogy a fokozott felelősség szabályait kell alkalmazni a veszélyes állatok esetén, még akkor is, ha fogságban vannak tartva, mert természetes vadságából eredő valamely tulajdonsága révén fogságban is veszélyt jelent emberekre és dolgokra.⁷⁵

A korábbiakban ismertetésre került már az Ávt. és a veszélyes állatokhoz kapcsolódó kormányrendelet kapcsán az egyedileg veszélyesnek minősítés is. Ezek folytán láthattuk, hogy mind az ebek, mind más állatok tekintetében az egyedi tulajdonságaik alapján kell őket az állatvédelmi hatóság által veszélyesnek minősíteni. A veszélyesnek minősítés által ezeknek az állatoknak a tartásához is fokozott felelősség kapcsolódik.

Abban az esetben, ha előzőleg nem lett veszélyesnek minősítve az adott károkozó állat, a bíróságnak az eljárás során kell az eset körülményeinek részletes vizsgálata mellett mérlegelési jogkörén belül eldönteni, hogy melyik felelősségi alakzatot alkalmazza az állattartóra.

⁷³ SZALMA JÓZSEF: *Okozatosság és polgári jogi felelősség*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000., 94.

⁷⁴ DR PETRIK FERENC: *A Kártérítési jog*, HVG-ORAC Könyvkiadó, 2002., 104. oldal.

⁷⁵ LB Pf. 21 493/1961.

Egyedileg veszélyesnek minősítés kapcsán visszatérhetünk a már korábban említett kígyós példához, amelynél azt vizsgáltuk, hogy pszichés- nemvagyoni kárt is képes kiváltani egy állat. Jelen esetben azonban arra hívnám fel a figyelmet, hogy a minősítés szempontjából nem mindegy, hogy milyen kígyóról van szó. A veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól szóló rendelet 1. számú melléklete egyértelműen meghatározza, hogy a mérgeskígyók veszélyesek, valamint az óriáskígyók közül is kiemeli a veszélyes fajtákat. Feltűnhet azonban, hogy a boa fajtájú kígyó nem szerepel a felsorolásban. Így például egy ilyen egyed veszélyességét a bíróságnak egyedi mérlegelés során kell megállapítani. Segítséget nyújthat ehhez az analógia útján feltárt hasonlóságok sokasága a boa és más egyéb óriáskígyó fajok között.

Következtetésként arra juthatunk, hogy lehetetlen a Magyarországon is megtalálható veszélyes állatok fajtáit egyetlen mellékletben felsorolni, ezért kiemelkedően fontos szerepe van a veszélyes állatnak minősítés szempontjából is „a bírói jogalkotásnak”.

Nemzetközi viszonylatban is különbségeket találhatunk az állatok között arra vonatkozóan, hogy veszélyesnek tekinthetők e. Nagy-Britanniában például a veszélyes állatok által előidézett károk esetén strict, azaz vétkes magatartás esetén is fennálló felelősséget, míg a nem veszélyes állatok által okozott károk esetén egyszerű vétkességi felelősséget alkalmaznak. Brit szemszögből veszélyes állat az, amelyet a brit szigeteken nem honosítottak meg, illetve melynek felnőtt egyedei komoly kárt okozhatnak.⁷⁶

A magyar szabályozástól eltérően a brit joggyakorlat azt az elvet tartja szem előtt az ítélezései során, hogy a kutyákat a fajtájuk szerint minősíti veszélyesnek. Egy eset kapcsán⁷⁷ a bíróság arra hivatkozott, hogy a bull mastiff károkozása a vétkes felelősségi alakzatot hívja fel alkalmazandó jogként, hivatkozva arra, hogy noha domesztikált fajról van szó, mégis jellemző rá, hogy komoly kárt okozhat.

Ezzel szemben egy másik eset kapcsán a németjuhász kutya által okozott harapásból eredő kárt a vétkességi felelősség alapján mérlegelte a bíróság. Mindezt arra alapozták, hogy az ilyen fajtájú kutyákra a támadás nem jellemző, hiszen könnyen nevelhetők.

⁷⁶ JULESZ MÁTÉ: *Állatok okozta károk és zavarások* <http://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>

Letöltés dátuma: 2013. 10. 06.

⁷⁷ Curtis contra Betts ügy [1990] 1 WLR 459.

Általános jelleggel tehát elmondható, hogy veszélyes üzemnek minősül minden olyan tevékenység, amelynél az embernek nincs feltétlen, s abszolút uralma a veszélyforrások felett. Ezen analógia mentén minden olyan állat veszélyesnek minősíthető, amely egyedi vagy fajtájának tulajdonságai miatt nem alkalmas arra, hogy az ember teljes uralma alatt tartható legyen, akár reakciója, akár kisismerhetetlen természete miatt.

4.3. A károkozó állattartó

A fokozott felelősség azt a személyt terheli, aki a veszélyes üzemi tevékenység folytatója. Jól látható az eltérés az általános szabályoktól, hisz ott a kár okozója, míg jelen esetben a tevékenység folytatója köteles helytállni.

Mivel a jogszabályok az üzembentartó fogalmát sem adják meg konkrét definíció formájában, így itt is a bírói gyakorlatra kell támaszkodnunk. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy üzembentartó az a személy, aki a veszélyes üzemet fenntartja, aki az üzemet működteti, akinek érdekében az üzem működik, aki a veszélyes üzemre vonatkozó alapvető döntéseket meghozza és aki a védekezésre köteles.⁷⁸

A polgári jogi kodifikáció során felismerték a hiányt az üzembentartói kör meghatározásával kapcsolatban, ezért az ÚPtk. kiküszöböli a hibát. Az üzembentartói minőség alapjául a törvény azt állítja, hogy kinek az érdekében működik az adott veszélyes üzem. Ez a nézet lehetővé teszi, hogy a veszélyes üzem által okozott kár esetén ne a tényleges használó, hanem az feleljen a veszélyes üzemi felelősség szabályai szerint, akinek érdekében a veszélyes üzem működött.⁷⁹

Az üzembentartói kör meghatározásával a rendelkezés célja az, hogy olyan személy, vagy intézmény viselje a felelősséget, aki rendelkezési jogosultságánál fogva képes a megfelelő intézkedéseket megtenni a veszély elhárítására. Amennyiben azonban elválik a károkozó és az üzembentartó, ez esetben állattartó személye, akkor a közvetlen károkozó a Ptk. 344.§. alapján az üzemben tartóval egyetemlegesen felel az okozott kárért, ha nincs olyan ok, mely kizárná a felelősségét. Ebben az esetben az üzemben tartó 345.§. (1) bekezdésében míg a közvetlen károkozó a 339.§. (1) bekezdésében szabályozott, vagy más önálló felelősségű alakzat szerint felel.

A veszélyes állatokkal kapcsolatosan az üzembentartói kör az állattartó személyében mutatkozik meg. Fontos annak tisztázása is, hogy ki minősül állattartónak. A Ptk. meghatározása szerint, aki állatot tart, az felelős az állat általi károkért. E felelősség a felróhatóságon alapul, azonban megállapításához szükséges az állattartói minőség tisztázása.

⁷⁸ BH 1988. 273.

⁷⁹ ÚPtk. Indokolása 6:536. § [Az üzembentartó] fogalmával kapcsolatban

Zoltán Ödön azt írja, állattartó az, aki az állatot a saját érdekében tartja. Ez rendszerint a tulajdonos, de lehet például a bérlő vagy a haszonélvező is.⁸⁰

Ezzel nagyjából tartalmilag megegyezik Marton Géza állattartó fogalma is, miszerint állattartó az a személy, aki a maga hasznára, szórakozására, gyönyörűségére tartja az állatot. Valamint fontos, hogy a jószág az állattartó közvetlen vagy emberi által gyakorolt felügyelet, őrizet alatt legyen.⁸¹

Az Ávt. is ad definíciót az állattartóra, eszerint állattartó az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli.⁸²

Noha Ptk. nem ad pontos definíciót az állattartó meghatározásához, az előbbieket egységesítve azt mondhatjuk, hogy az állattartó az állat tulajdonosa, vagy aki azt saját érdekében gondozza, vagy aki az elkóborolt állatot befogadja. A felróhatóság ebben az esetben is az állattartásra irányadó szabályok megszegését, vagy az elvárható magatartás hiányát jelenti.

Problémát vethet fel azonban az állattartó meghatározása például egy olyan esetben, amikor egy veszélyes állat nem a tulajdonos birtokában van, hanem esetleg egy állatkereskedőnél. Ha megvizsgáljuk a felek között fennálló jogviszonyt, láthatjuk, hogy egy megbízási viszony áll fenn kettőjük között. Így azonban a megbízott károkozásáért való felelősségre vonatkozó szabályozást kell alkalmazni, miszerint megbízó és a megbízott egyetemlegesen felel. Ebben az esetben a megbízó az állat tulajdonosa lesz, aki a megbízott, azaz az állatkereskedő birtokába adja kedvencét. Az állattartó ebben az esetben, tekintettel arra, hogy veszélyes állatról van szó, csak úgy mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kár elháríthatatlan üzemkörön kívül eső ok miatt következett be.⁸³

Ha eltekintünk a megbízási jogviszony kereteitől és csak azt vesszük alapul, hogy az állat más személy birtokában van, mint a tényleges gazdája, akkor szintén vizsgálni kell az állattartó minőségét. Fővárosi Ítéltábla egyik eseti döntésében kifejtette, hogy az állat feletti felügyelet átruházása az állattartói minőség (és ily módon a felelősség) átszállását is jelenti. A felügyelet átruházásáról, az állat feletti hatalom minden vonatkozásban, általános jelleggel történő átengedéséről pedig akkor beszélhetünk, ha az állat felügyeletét ténylegesen ellátó személy a felügyeletet önállóan, az állattartó minden befolyásától

⁸⁰ ZOLTÁN ÖDÖN: *Felelősség szerződésen kívül okozott károkért*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961., 87.

⁸¹ MARTON GÉZA: *A polgári jogi felelősség*, Triorg Kft., Budapest, 1993., 431.

⁸² Ávt. 3.§ 1.

⁸³ Lásd hasonlóképpen a BDT 2010. 2176. I. döntést.

mentesen látja el. Ilyen személy lehet például a pásztor, az állatszállítmányt kísérő személy vagy az állatidomár.⁸⁴

Előfordulhat azonban olyan eset is, amikor az állat elkóborol és valaki befogja, majd ezután az állat kárt okoz. Kérdéses lehet, hogy ebben az esetben az állatot pillanatnyilag birtokló vagy az állat tulajdonosa tekinthető állattartónak. Az európai gyakorlatot tekintve nem találunk egységes álláspontot a kérdésben. A francia jog ugyanis kimondja, hogy a tulajdonos akkor is felel az állat által okozott károkért, ha az állat elsökök vagy elkóborol.⁸⁵ Véleményem szerint e tekintetben a francia jog túlzottan szigorú szabályokat állít fel. A magyar törvénykezés egy praktikusabb, gyakorlatorientáltabb szemléletet tükröz. Mivel a tulajdonos felelősségével szemben a magyar szabályozás a birtokos felelősségét helyezi előtérbe. Valójában tehát az állat által okozott kár esetében az állat birtokosának és nem a tulajdonosának személye a döntő a felelős megállapításakor. Tehát akinek a felügyeletére volt a károkozás pillanatában az állat bízva, az fogja a felelősséget viselni.⁸⁶

Abban a szituációban, ha több személy is lehet a potenciális tulajdonos, vizsgálni kell, hogy ténylegesen melyikük tekinthető a veszélyes állat állattartójának. Elképzelhetünk egy olyan szituációt, amikor egy veszélyes állatot ideiglenes átengednek másnak, például egy kiállításon való szerepeltetés kedvéért. Ez az ideiglenes átengedés azonban nem változtatja meg az állattartói minőséget, tehát az állat tényleges gazdája fog felelni az élőlény károkozásáért. Abban az esetben viszont, ha ez az átengedés tartós, akkor az állattartói minőség is egyértelműen átszáll.

Problémás lehet még az állattartó és így a felelősség viselőjének megállapítása akkor, ha a veszélyes állatot eltulajdonították. Ebben az esetben az állattartói minőséget nem tekinthetjük változatlanoknak, így a felelős a jogtalan elsajátító lesz. Annál is inkább, mert az eltulajdonítás adott esetben elháríthatatlan külső oknak is tekinthető. Tehát jogellenes birtoklás esetén is fennáll a birtokló felelőssége; pl. az állatkerti tolvaj lesz a felelős a felügyelete alól elkészült tigris által okozott károkért.⁸⁷

⁸⁴ FIT 6.Pf.21.197/2008/6.

⁸⁵ Code Civil 1384. § (1)

⁸⁶ JULESZ MÁTÉ: *Állatok okozta károk és zavarások* <http://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>
Letöltés dátuma: 2013.10.06.

⁸⁷ JULESZ MÁTÉ: *Állatok okozta károk és zavarások* <http://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>
Letöltés dátuma: 2013.10.06.

Itt fontos megemlíteni azt is, hogy a veszélyes állat elidegenítése, felügyeletének átengedése hatósági engedélyhez kötött.⁸⁸

A veszélyes állatok általi károkozás tekintetében, felmerülhet a dilemma, hogy az állat károkozása esetén, hogyan azonosítható az állattartó. A jogalkotás megválaszolni látszik ezt a kérdést, mivel kötelezővé teszi a veszélyes állatok regisztrálását illetve azonosító jellel való ellátását.⁸⁹ Valamint a hatóságnak nyilvántartást is kell vezetnie az azonosítóval ellátott állatokról és a veszélyes állat tulajdonosának adatairól.⁹⁰ Természetesen ez csak abban az esetben nyújt segítséget az állattartó azonosításához, ha a károkozó állatot sikerül elfogni.

A veszélyes állat tartójának a törvény alapján kötelezettsége haladéktalanul bejelenteni, ha az állat megszökött vagy elpusztult.⁹¹ Ez alapján lényegében a jogalkotó kizárja azt az esetet, hogy egy veszélyes állat felügyelet nélkül, közterületen kárt okozhasson, anélkül, hogy az állat tartója azonosítható volna.

Az Ávt. szigorú szabályai azt a célt szolgálják, hogy ez a fokozott veszéllyel járó állattartási tevékenység kellően határok közé legyen szorítva, megelőzve ezzel a súlyosabb károkozásokat és szem előtt tartva a közérdeket.

Ha a veszélyes állat kárt okoz, de nincs olyan személy, aki tartójának minősülne, a károsult viseli a kárt.

Az állat, az állattartó definícióit megadva lényegében le is fedtük a felelősségi alakzat alanyi körét. Azt a kiegészítést kell még itt hozzáfűzni, hogy a károsult bárki lehet. Természetes, ha maga az állattartó szenved kárt a saját állata által, akkor a felelősségre vonás értelmét veszti.

⁸⁸ Ávt. 22. § (1)

⁸⁹ Ávt. 20.§ (2)

⁹⁰ Ávt. 20.§ (8)

⁹¹ Ávt. 22.§ (2)

4.4. Mentesülés

Noha a veszélyes üzemi felelősség a négy alapkövetelményt fenntartja a felelősségre vonáshoz, azonban a kimentés lehetősége és a bizonyítás megváltozik az általános alakzathoz képest, mint ahogyan erre már több ízben is utaltunk a felróhatóság mércéje kapcsán.

Ugyanis a Ptk.345.§ (1) alapján a veszélyes üzemi tevékenység folytatója mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.

Tehát két követelmény megléte kell a felelősség alóli mentesüléshez, nevesítve az elháríthatatlanság és a tevékenységi körön kívüliség.

Eörsi kategorizálása szerint a 339.§ az „elvárhatóval”, a 345. § „elháríthatatlannal” valójában ugyanazt mondják, a különbség a merev s rugalmas szabály különbsége, azaz a 339.§-nál a bíróságnak van mozgástere, míg a 345.§-nál merev szabály lévén nincs.⁹²

Az elháríthatatlanság és a veszélyes üzemi tevékenység működési körén kívüliség konjunktív feltételek, együttesen, egyidejűleg fenn kell állniuk. Ha bármelyik feltétel hiányzik, kimentésre nincs lehetőség.⁹³

	Elhárítható ok	Elháríthatatlan ok
Belső ok	fennáll a felelősség	fennáll a felelősség
Külső ok	fennáll a felelősség	mentesülés

2. ábra A mentesülés feltételrendszere

A mentesítő körülményeket a Ptk. nem sorolja fel, és nem határozza meg az elháríthatatlanság fogalmát sem. Ezt a bírósági gyakorlat alakítja folyamatosan, a technika fejlődésének megfelelően illetőleg az adott eset összes körülményét mérlegelve.

⁹² EÖRSI GYULA: A szerződésen kívüli felelősség és a Ptk. reformja, *Jogtudományi Közlöny* 1972/3., 66.

⁹³ Ptk Kommentár 1998, 956. oldal.

4.4.1. Elháríthatatlan külső ok

Elháríthatatlan ok lehet az erőhatalom, olyan körülmény, amelynek károsító hatását emberi erővel nem lehet elhárítani, objektíve mindenki számára elháríthatatlan.⁹⁴ Tehát nem mentesülhet a fokozott veszéllyel járó tevékenységgel okozott kár megtérítése alól az, aki a károkozást objektíve elháríthatta volna.⁹⁵ Ha a károsodást lehetett volna semlegesíteni, akkor nem lehet szó erőhatalomról és ebben az esetben kizárólag a semlegesítés elmaradása lesz a jogilag releváns ok. Ha viszont nem lett volna semlegesíthető, akkor erőhatalomról van szó és felelősségvonásra nem kerül sor. Az erőhatalom köre a technika fejlődésével folyamatosan változik, hiszen így kivédhetővé válnak olyan hatások, amik a korábbi technikai szinten vis maiort okoztak volna. Ilyen például a villámcsapás is, ami néhány száz évvel ezelőtt elháríthatatlan volt, ma azonban már az épületek tekintetében viszonylagosan jól lehet ellene védekezni.

Olyan ok, semmi esetre sem minősíthető erőhatalomnak, amellyel kapcsolatban felmerülhet a felelőssé tétel útján az elhárításra irányuló ösztönzés lehetősége és célszerűsége. Nem lehet tehát csupán az adott személy meglevő adottságaiból kiindulni, annak megítélésénél, hogy az ellenállhatatlan erővel jelentkező okot elháríthatta-e. Másfelől viszont figyelemmel kell lenni arra is, hogy bizonyos esetekben az elhárítás teljesen aránytalan költségek árán volna csak lehetséges.

Továbbá elháríthatatlan ok lehet még a károsult közrehatása, tekintet nélkül arra, hogy a közrehatásért hibáztatható-e. Mentessül a kártérítési felelősség alól a veszélyes tevékenység folytatója, ha valaki a fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatása közben keletkezett kárát elháríthatatlan külső okként minősülő magatartásával maga idézte elő. A mentesítő körülmény még abban az esetben is fennáll, ha ennek a károkozó személynek belátási képessége hiányzik vagy fogyatékos.⁹⁶

Illetve ide tartoznak harmadik fél cselekményei és más egyéb esemény behatásai is. Ez utóbbiaknak akkor van jelentősége, ha a károsító hatásuk ellen a váratlanság folytán objektíve lehetetlen védekezni.⁹⁷ Ilyen külső behatás lehet például egy gépjármű működése esetén egy közútra kószáló állat is. Ebben az esetben a felelősség megállapításánál

⁹⁴ BH2004. 275.

⁹⁵ EBH2002. 748.

⁹⁶ PK 39. szám

⁹⁷ UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: *Felelősségtan*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002., 63.

figyelembe kell venni a gépjárművet, mint veszélyes üzemet és az állattartó felelősségét is az állat nem megfelelő őrzete miatt.⁹⁸

A harmadik személy váratlan közrehatása közel áll az erőhatalomhoz, hisz, mindkettő objektíve elháríthatatlan, csak más körülményben nyilvánulnak meg. Hiszen az erőhatalom természeti erő, vagy embertömegek aktivitása, a kívülálló elháríthatatlan cselekménye pedig egy-két ember olyan hirtelen, s váratlan magatartása, amely ellen pont emiatt nincs védekezés.

Tehát elháríthatatlannak nevezhetjük a károkozashoz vezető okot akkor, ha emberi erővel, a technika adott fejlettségi szintén nem gátolható meg.

Eörsi szerint az elháríthatatlanság, vagy túlerő, vagy váratlanság következménye. Az első csoportban előreláthatóság esetén sincs az egyedi esetben védekezés, az utóbbiban az előreláthatóság megszünteti az elháríthatatlanságot.

A Legfelsőbb Bíróság szerint a károkozás elháríthatatlanságának megállapításakor figyelembe kell venni a tevékenység folytatójának előzőleges magatartását illetve a helyzethez vezető tényezőket is.⁹⁹ Tehát azt is mérlegelni kell, hogy a fokozott felelősséggel járó tevékenység folytatója előre láthatta-e a külső ok megjelenését. A fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatóját nem mentesíti a felelősség alól, ha a tevékenységre vonatkozó előírások betartásával, kellő előrelátással és óvatossággal el lehetett volna hárítani a kárt.¹⁰⁰

A joggyakorlatban nagyon kevés olyan esetet találhatunk, amelynél sikeresen ki tudta magát menteni a veszélyes üzem üzemeltetője, arra hivatkozással, hogy a kiváltó ok üzemkörön kívüli és elháríthatatlan volt. A kimentés szinte egyedüli mintapéldája az az eset volt, amikor nem állapították meg a busztársaság felelősségét a buszon történt robbanás miatt. A Legfelsőbb Bíróság döntése szerint a Volán-buszon harmadik személy által elhelyezett és felrobbant bomba következtében keletkezett kárért az üzemeltetőt helytállási kötelezettség nem terheli; a merényletet a veszélyes üzem működési körén kívül eső, elháríthatatlan oknak kell minősíteni.¹⁰¹

Annak bizonyítása, hogy az ok valóban külső, elháríthatatlan volt, a károkozó feladata.¹⁰² Amennyiben ő ezt nem tudja bizonyítani, úgy nem mentesül a felelősség alól sem, így viseli a károkozása terhét.

⁹⁸ BH1970.12.

⁹⁹ PJD IV. 146.

¹⁰⁰ BH2003. 321.

¹⁰¹ BH2000. 200.

¹⁰² Ptk. 345.§ (1)

4.4.2. Mentesülés veszélyes állat esetén

A veszélyes állat tartójának felelőssége tehát akkor nem nyerhet megállapítást, ha az állattartó a tevékenységre vonatkozó előírások betartásával, kellő előrelátással és óvatossággal jár el, törekedve arra, hogy kizárjon minden károkozási helyzetet. Ha ilyen körülmények között nem láthatta előre a külső okot, akkor az így elháríthatatlannak minősülhet.

Az állattartó többek között köteles úgy tartani a veszélyes állatot, hogy ezzel másokat ne zavarjon¹⁰³, sőt csak akkor tarthat ilyen állatot, ha rendelkezik a tartási hely közvetlen szomszédjainak beleegyező nyilatkozatával.¹⁰⁴ Emellett gondoskodni köteles a biztonsági előírások teljesítéséről¹⁰⁵, valamint az állat megszökésének megakadályozásáról.¹⁰⁶ A veszélyes állat tartási helyéül szolgáló ingatlanon, ingatlanrészén az állat fájának feltüntetésével a veszélyre felhívó jól látható tartós jelzést kell elhelyezni.¹⁰⁷

A fenti előírások be nem tartása esetén biztosan nem lehet hivatkozni arra, hogy elháríthatatlan ok idézte elő az ezzel kapcsolatos károkozást.

Ez alapján tehát, ha valaki úgy tart otthon egy veszélyes állatot, például egy egyedi tulajdonságai alapján veszélyesnek minősített ebet, hogy nem gondoskodik megfelelően a kutya elzárásáról, nem helyez el figyelemfelhívó jelzést az ingatlan bejáratánál vagy nincs biztosítva az, hogy a kutya ne juthasson ki a közterületre¹⁰⁸, a kutya esetleges károkozása esetén nem fog tudni eredményesen hivatkozni arra, hogy mindent megtett azért, hogy a felelősségre vonást megelőzze. Habár, a figyelmeztető tábla elhelyezése törvényi követelmény veszélyes állat tartása esetén mégsem elégedő ahhoz, hogy minden elhárítható külső okot kizárjon, noha a felelősség mértékét enyhítheti.¹⁰⁹

Itt fontos továbbá egy jogági kitekintés során kiemelni, hogy az ilyen formában bekövetkező mulasztások nemcsak egy kártérítésnek adhatnak okot, hanem egy szabálysértési eljárásnak is. Hiszen a veszélyeztetés kutyával tényállást valósítja meg az,

¹⁰³ A BH 1989. 148. jogesetben a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az állattartás nem lehet olyan mértékű, hogy azzal a szomszédos ingatlan tulajdonosait szükségtelenül zavarja.

¹⁰⁴ 8/1999. (VIII. 13.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól 2.§ (1) d)

¹⁰⁵ 8/1999. (VIII. 13.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól 2.§ (1) f)

¹⁰⁶ Ávt. 5.§ (1)

¹⁰⁷ Ávt. 20. § (4)

¹⁰⁸ Ávt. 20. § (6)

¹⁰⁹ BH 1982. 119.

aki veszélyes ebét nem zárt helyen tartja, vagy nem helyez el a ház (lakás) bejáratán a veszélyes ebre utaló megfelelő figyelmeztető táblát.¹¹⁰ Kapcsolódási pont a két eljárás között, hogy a szabálysértési eljárásban lehetőséget kapnak a felek, arra, hogy a kártérítés összegében, módjában megállapodjanak.¹¹¹ Ha azonban ez nem jár sikerrel, akkor szükség esetén a bíróság polgári jogi pert kezdeményezhet.¹¹²

Nem várhat felelősség alóli mentesülést továbbá az a személy sem, aki az állatot látszólag biztonságosan tarja ugyan, de ez a látszólagos biztonság nincs tekintettel azokra, akik nem kellő mértékben képesek felmérni az állat veszélyességét. Erre hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság is abban az ügyben¹¹³, amikor egy eb megtámadta az udvaron játszó gyermeket. A kutya ugyan láncon volt tartva, de nem volt rajta szájkosár és az ingatlan kerítéssel sem volt bekerítve. Ezzel a kutya gazdája az ingatlanára érkező személyeket (attól függő mértékben, hogy a látogatók mennyire voltak képesek felmérni a kutya mozgási szabadságát) veszélynek tette ki. A bíróság tehát kimondta a kutyatartó felelősségét, mivel nem tett meg minden óvintézkedést, hogy az ingatlanra betérőket a kutya általi veszélytől megóvjá.

Láthatjuk tehát, hogy csak abban az esetben lehet szó felelősség alóli mentesülésről, ha egyértelműen ki van zárva minden külső, előre látható ok.

A magyar szabályozással nincs összhangban például a louisianai joggyakorlat,¹¹⁴ mivel ott nem állapítanak meg ilyen szigorú szabályokat az állatok tartásával kapcsolatban. Példának okáért a Gomberg contra Smith ügyben a gazdát nem vonták felelősségre az országútra kikóborolt állata által okozott károkért, mivel a földtulajdonos a régi szokásjog szerint nem köteles kerítést fenntartani, így nem köteles megakadályozni állatai országútra kóborlását sem.¹¹⁵

¹¹⁰ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 193.§ (2)

¹¹¹ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 93.§ (1)

¹¹² 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 93.§ (4)

¹¹³ BH 1998. 381.

¹¹⁴ Ennek oka részben a jogrendszerek alapvető eltérésére is visszavezethető. Másrészt pedig az adott terület szabályozásai is különbözők.

¹¹⁵ Gomberg contra Smith ügy [1963] 1 QB 25.

4.5. A károsult közrehatásának értékelése

A felelősség alóli mentesüléshez vezethet a károsult közrehatása. Hiszen a Ptk. kimondja, hogy nem kell megtéríteni a kárt, annyiban, amennyiben a károsult felróható magatartásából származott.¹¹⁶

Itt fontos megkülönböztetni azt az esetet, amikor a károsult közrehatása, avagy önhibája, elhárítható, s amikor e közrehatás nem elhárítható.¹¹⁷ Ugyanis, ha a károsult közrehatása elháríthatatlan volt, akkor a károkozó felelőssége nem áll be.¹¹⁸ Akkor viszont, ha a közrehatás elhárítható, azonban nem felróható, a felelősség beáll. Harmadik esetben, amikor a közrehatás elhárítható lett volna ugyan, de a károsultnak felróható a közrehatás, akkor kármegosztás alkalmazására kerül sor.¹¹⁹ Ebben az esetben a kármegosztás aránya a felróható közrehatáshoz igazodik. Láthatjuk tehát, hogy a károsultnak az okozásban való részvétele csak akkor releváns, ha ez a részvétel felróható, kell hozzá a károsult vétőképesége és az adott esetben fennálló vétkessége is. Ez azzal a következménnyel jár, hogy a mentesülés mértéke a károsult önhibájának mértékétől függ, nem pedig a két fél vétkességének egymáshoz viszonyított arányától, mint a vétkességen alapuló felelősség rendszerében.

A közrehatáshoz kapcsolódóan kell említést tenni arról, hogy miként alakul a felelősség, ha az állatot uszítják, ingerlik és ez vezet a károkozáshoz. A problémára korábban már történt utalás a kár fogalmának és keletkezésének ismertetése kapcsán. Ott már láthattuk, hogy abban az esetben, ha károsult ingerli az állatot, akkor az állattartó mentesülhet. Ez azonban csak abban az esetben igaz, ha az állat tartója mindent megtett annak érdekében, hogy a károkozást elkerülje, tehát elháríthatatlannak látszott a következmény. Ez alapján nem felelhet például egy állatkert azért, mert egy látogató bemászik valamelyik állat kifutójába és ott az állat őt megtámadja. Hiszen ez egy elháríthatatlan, működési körön kívüli ok.

¹¹⁶ Ptk. 345.§ (2)

¹¹⁷ SZLADITS KÁROLY: *Magyar magánjog- Általános rész- Személyi jog*, Budapest, 1941., 306.

¹¹⁸ Lásd például: THEO GUHL: *Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts*, Zürich, 1991., 62.

¹¹⁹ Ptk. 345.§ (2)

Míg a magyar szabályozás a felelősség alóli mentesül esetét teremti meg az ilyen károsulti magatartásokkal kapcsolatban, addig a svájci ZGB azt mondja ki, hogy amennyiben az állatát más személy vagy más személy állatai ingerelték fel, úgy az állattartó nem mentesül a felelősség alól, de regresszjoga van az ingerlő személlyel szemben, tehát a kifizetett kártérítési összeget perben követelheti ettől a másik személytől.

5. Összegzés

A polgári jogi kártérítési felelősség rendszerében markáns helyet foglal el a tárgyi (objektív) felelősség, mely mind a felelősségi alakzat, mind a mentesülés tekintetében eltér a ma általánosnak tekintett vétkességi felelősségtől. A kártérítési felelősség alapja a veszélyes üzemi tevékenység kapcsán a különleges védekezés elmulasztása, amely az üzemben tartó kötelezettsége. Kár bekövetkezésekor pedig a károkozónak nem elegendő azt bizonyítania, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, hanem csak egyféleképpen mentesülhet, ha bizonyítani tudja, hogy a kár a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívüli külső és elháríthatatlan ok miatt következett be.¹²⁰

A katasztrófa méretű környezetszennyezések, az atomenergia, az űrkutatás, a genetikai károk és az AIDS korszakában a gyakorlatban lejátszódott néhány „felelőtlenégi (mentesülési) eset” kapcsán nagyon hamar kiderült, hogy a vétkességen nyugvó felelősség alkalmatlan a felelősség eredeti funkciójának: a reparációnak és a kockázat szétosztásának a betöltésére. Ezért a kódexeken kívüli törvényhozás a klasszikus deliktualis jogot lényegileg alakította át.¹²¹

A bírói gyakorlat nézetem szerint kulcsszerepet tölt be a veszélyes állatokkal kapcsolatos kártérítési felelősség megítélésében. Meghatározó funkciója volt és van magának a „veszélyes állat” fogalmi körének kialakításában, mert a jogalkotó nem adott sem definíciót sem taxatív felsorolást a tekintetben, hogy mely élőlényeket kell fokozott veszéllyel járóknak tekintenünk.

Emellett mind az állattartó meghatározása, mind az elháríthatatlan külső okok, olyan törvényi „ernyő” szabályozást kapnak, amelynek tartalommal való feltöltése szintén a jogalkalmazók feladata.

Az ÚPtk. rendelkezéseit tekintve láthattuk, hogy egy régi- új kategóriát használ a fokozott felelősséggel járó állatokra. A veszélyes állatokra vonatkozó szabályozás azonban eltér a 2009.-es javaslatától, hiszen még utaló módon sem határozza meg a fogalom tartalmát. Ezt azonban nem feltétlenül nevezhetjük hátránynak. Hiszen a gyors változások miatt egyre több olyan állatfaj kerül a jogalkalmazók látáskörébe, amelyeket nem lehetne egyetlen rendelkezésben sem felsorolni. Meghagyva így a bírói szabadságot, lehetőséget ad

¹²⁰ MARTON MÁRIA: Okozatossági problémák az objektív felelősség körében, *Glossa Iuridica*, I. / 1., 71.

¹²¹ LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1997., 109-110.

a jogalkotó arra, hogy újonnan felmerülő állatfajok is veszélyes állat minősítést kaphassanak. Ez esélyt kínál a további jogfejlődésnek is, hasonló módon, mint ahogyan a veszélyes üzemek kategóriájának fogalmi kitöltése tekintetében is.

Irodalomjegyzék

Felhasznált jogforrások

Jogszabályok:

- 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról
- 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről
- 2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 35/1997. (II. 26.) Korm. rendelet a veszélyes és veszélyesnek minősített eb tartásáról és a tartás engedélyezésének szabályairól
- 8/1999. (VIII. 13.) KöM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet a veszélyes állatokról és tartásuk engedélyezésének részletes szabályairól
- 41/2010. (II. 26.) Kormányrendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról

Esetjog:

- BH1970.12.
- BH1982. 119.
- BH1986. 273.
- BH1988. 273.
- BH1989. 148.
- BH1996. 199.
- BH1997.182.
- BH1998. 381.
- BH2000. 200.
- BH2003. 321.
- BH2004. 275.

- EBH2002. 748.
- LB Pf. 21 493/1961.
- Hajdú- Bihar Megyei Bíróság Pf.I.21.031/1967.
- Főv. Bír.41. Pf.22.931/1980.
- FIT 6.Pf.21.197/2008/6.
- Gomberg contra Smith ügy [1963] 1 QB 25.
- Curtis contra Betts ügy [1990] 1 WLR 459.

Egyéb jogforrások:

- 49/2010. (IV. 22.) AB határozat
- Legfelsőbb Bíróság 16. számú Irányelve
- PJD IV. 146.
- PK 39. szám
- BDT 2010. 2176. I. döntés
- Ptk Kommentár, 1998.
- ÚPtk. Indokolása
- 2011. évi CLVIII. törvény indokolása az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény módosításáról
- 1928-as Magánjogi törvényjavaslat

Felhasznált irodalmak

- EÖRSI GYULA: A Polgári Jogi kártérítési felelősség kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.
- EÖRSI GYULA: A szerződésen kívüli felelősség és a Ptk. reformja, Jogtudományi Közlöny, 1972/3.
- EÖRSI GYULA: Kártérítés jogellenes magatartásért, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958.
- EÖRSI GYULA: Kötelmi jog, Általános rész, Tankönyvkiadó, Budapest, 1978.
- GELLÉRT GYÖRGY (szerk): A Polgári Törvénykönyv magyarázata, Complex Kiadó, Budapest, 2002.
- Glossza Grosschmid Béni Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez, Budapest, 1933.
- HELMUT KOZIOL: Österreichisches Haftpflichtrecht, Wien, 1997.
- JUHÁSZ ÁGNES: Az állat által okozott károk és azok megítélése a hatályos magyar polgári jogban, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus, 2012., XXX/2.
- JULESZ MÁTÉ: A környezetvédelem polgári jogi vonatkozásai, PhD értekezés, Pécs, 2007.
- JULESZ MÁTÉ: Állatok okozta károk és zavarások
<http://jesz.ajk.elte.hu/julesz46.html>
Letöltés dátuma: 2013. 10. 06.
- LÁBADY TAMÁS: A magyar magánjog (polgári jog) általános része, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1997.
- MARTON GÉZA: A polgári jogi felelősség, Triorg Kft., Budapest, 1993.
- MARTON MÁRIA: Okozatossági problémák az objektív felelősség körében, Glossa Iuridica , I. / 1.
- OTTO PALANDT: BGB Kommentar, München, 1986.
- DR. PETRIK FERENC: A Kártérítési jog, HVG-ORAC Könyvkiadó, Budapest, 2002.
- SZALMA JÓZSEF: Alanyi és tárgyi felelősség, Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Budapestensis XXXVIII-XXXIX, 2001/2002.

- SZALMA JÓZSEF: Okozatosság és polgári jogi felelősség, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000.
- SZLADITS KÁROLY: Magyar magánjog- Általános rész- Személyi jog, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1941.
- THEO GUHL: Das Schwizerishe Obligationenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts, Zürich, 1991.
- UJVÁRINÉ ANTAL EDIT: Felelősségtan, Novotni Kiadó, Miskolc, 2002.
- ZOLTÁN ÖDÖN: Felelősség szerződésen kívül okozott károkért, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961.

A dolgozat lezárásának dátuma: 2013. 10. 10.